

บทที่ 3

กลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยว

ถ้าจะกล่าวถึงจำนวนกลุ่มต่าง ๆ ของนักธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยพิจารณาจากพื้นฐานที่ว่ากลุ่มนั้น ได้มีการจัดตั้งองค์กรของกลุ่มหรืออิกนัยหนึ่ง สมาคม (association) ขึ้นมาอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวมีอยู่หลายกลุ่ม ทั้งในส่วนของกลางคือกรุงเทพมหานคร และในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ชลบุรี (พัทยา) เชียงใหม่ ภูเก็ต เป็นต้น

ประเภทของกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยว

ดังที่ทราบแล้วว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ออกไปกว้างขวางกว่าอุตสาหกรรมแขนงอื่น จึงทำให้เกิดกลุ่มธุรกิจหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นับตั้งแต่ธุรกิจที่กระทำกันเป็นลำเป็นสันระดับใหญ่โต เป็นบริษัท เป็นห้างหุ้นส่วน เช่น บริษัทนำเที่ยว โรงแรม สายการบิน บริษัทเดินเรือ ร้านขายของที่ระลึก สถาบันเท็กเรจิมรี่ ฯลฯ ไล่ลงไปจนถึงระดับเล็ก ๆ ปลีกย่อย ที่อาจดำเนินการโดยบุคคลเดียว เช่น คนขับรถแท็กซี่ คนส่งผักผลไม้ให้กับโรงแรม เป็นต้น แต่ถ้าพิจารณาถึงตัวรากฐานด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (facility) ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างถ่องแท้แล้ว อาจกล่าวได้ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการคือ พาหนะในการเดินทาง สถานที่พัก การนำเที่ยว อาหารการกินและการบันเทิง การจับจ่ายซื้อของ (shopping) ซึ่งถ้าพิจารณาในแง่นี้จะมองเห็นกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวกลุ่มสำคัญอยู่ 5 กลุ่มคือ การขนส่ง โรงแรม บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึก แต่ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดกลุ่มขนส่ง กลุ่มร้านอาหารและกลุ่มร้านขายของที่ระลึกออกไป โดยมีเหตุผลว่า กลุ่มขนส่งซึ่งประกอบด้วยสายการบิน การขนส่งทางบกและทางน้ำนั้น ในส่วนของสายการบิน ไม่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้ เนื่องจากสายการบินส่วนใหญ่เป็นรัฐวิสาหกิจของรัฐต่างประเทศที่เข้ามาเปิดสาขาดำเนินการอยู่ในประเทศไทย ส่วนธุรกิจการขนส่งทางบกและทางน้ำ ก็แฝงอยู่ในข่าย

งานของบริษัทนำเที่ยว อีกทั้งมิได้มีบทบาทที่ชัดเจนในการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มในบริบทของธุรกิจท่องเที่ยวแต่อย่างใด ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ ปรากฏกับกลุ่มร้านอาหารและกลุ่มร้านอาหารขายของที่ระลึก เช่น เดียวกัน

เมื่อ เป็น เช่นที่กล่าวนี้ ถ้านำกลุ่มที่เหลือคือกลุ่มบริษัทนำเที่ยวและกลุ่มโรงแรม มาพิจารณา และกำหนดเอากรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็น เมืองหลวงและเป็นกลุ่ม เหล่านี้ส่วนใหญ่กระจุกอยู่ในเขตปริมณฑลเป็นเกณฑ์ เราอาจแบ่งกลุ่มออกได้ เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ

3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยว (tour operator or travel agent)

ในกลุ่มนี้ยังมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ตามลักษณะเฉพาะของธุรกิจคือ

1.1 กลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทบริการจัดนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศท่องเที่ยวในประเทศไทย (inbound tour operator) กลุ่มนี้คือสมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (Association of Thai Travel Agents)

1.2 กลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทตัวแทนจำหน่ายตั๋วเครื่องบินโดยสารและยานพาหนะอื่น ๆ (ticketing agent) และจัดบริการนำนักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ (outbound tour operator) กลุ่มนี้คือสมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมผู้แทนจำหน่ายบัตรโดยสาร(Travel Agents Association)

1.3 กลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทบริการนำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ กลุ่มนี้คือสมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ (Association of Domestic Tour Operators)

2. กลุ่มนักธุรกิจโรงแรม (hotelier)

ในกลุ่มนี้ยังมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เช่นกันคือ

2.1 กลุ่มนักธุรกิจโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มนี้คือสมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมโรงแรมไทย (Thai Hotels Association) และในกลุ่มนักธุรกิจโรงแรมนี้ยังได้มีการแบ่งออกเป็นกลุ่มโรงแรม 250 ห้องขึ้นไป และกลุ่มโรงแรม 249 ห้องลงมา

โดยกลุ่มหลังนี้แม้จะเป็นสมาชิกของสมาคมโรงแรมไทยแต่ก็ได้จัดตั้งชมรมของกลุ่มขึ้นมา คือชมรมทัวร์เดิล (Tourotel) เพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาดของกลุ่ม เป็นการเฉพาะ

2.2 กลุ่มนักธุรกิจผู้เป็นเจ้าของโรงแรม กลุ่มนี้เป็นกลุ่มเล็ก แม้จะเป็นสมาชิกของสมาคมโรงแรมไทย แต่ก็ได้จัดตั้งสมาคมเองด้วยชื่อว่าสมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (Thai Tourist Industry Association)

3. กลุ่มนักธุรกิจประเภทบริการจัดประชุม/สัมมนาระหว่างประเทศ
(international congress/convention/seminar organizer)

นักธุรกิจท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่คือกลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทบริการนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ท่องเที่ยวในประเทศไทย และอีกกลุ่มคือนักธุรกิจโรงแรมที่ได้จัดตั้งสมาคมของกลุ่มเป็นเอกเทศขึ้นมา คือ สมาคมส่งเสริมการประชุมนานาชาติ (ไทย) (Thailand Incentive and Convention Association) เมื่อขอข่างานทางด้านธุรกิจการจัดประชุมนานาชาติขยายตัวขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า ในระบบการเมืองนั้น กลุ่มผลประโยชน์มิได้มีความหมายเพียงการรวมตัวของสมาชิกเข้าเป็นกลุ่ม โดยอาศัยความสำนึกร่วมกันในแง่ของความผูกพันหรือการถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (sense of belonging to a group) เป็นพื้นฐานเท่านั้น หากแต่ความหมายยังครอบคลุมไปถึงการกระทำหรือกิจกรรมร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งของกลุ่ม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งในขอบเขตนี้เองที่ระบบการเมืองอาจถือได้ว่าเป็นเรื่องของสมาคม (association) และความหมายของสมาคมนั้นก็คือ กลุ่มของบุคคลที่รวมตัวกันขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน¹

โดยนัยนี้ การศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในทางการเมือง จึงไม่อาจละเลยที่จะเกี่ยวโยงถึงตัวองค์กรของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งในที่นี้หมายถึงสมาคมนั่นเอง การที่ได้นำเอาสมาคมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องกลุ่มผลประโยชน์ ก็เนื่องจาก

¹ William J. Meyer, The Political Experience (New York : Robert E. Krieger Publishing Co., 1978), p. 19.

ความสำคัญของสมาคม ซึ่งมีดังต่อไปนี้คือ

1. สมาคม เปรียบเสมือนเวที (platform) ที่ให้กลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเปรียบเสมือนผู้แสดง ได้แสดงออกซึ่งบทบาทต่าง ๆ ในทางการเมือง ทำให้การแสดงบทบาททางการเมืองมองเห็นภาพได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม

2. สมาคมมีสถานะเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพราะสมาคมเป็นองค์กรของกลุ่มผลประโยชน์ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับทางด้านนิติบัญญัติและพฤตินัยจากวงการทั่วไป ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐนั้น รับฟังประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม ซึ่งเสนอโดยองค์กรของกลุ่มมากกว่าที่จะมาจากปัจเจกบุคคล

3. สมาคมอาจเปรียบเสมือนกลไก (mechanism) ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นไม่ว่ากิจกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับทางการเมืองหรือไม่ เพราะการจัดตั้งสมาคมต้องมีองค์ประกอบอันได้แก่สถานที่ทำการ บุคลากร เงิน และทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อทำหน้าที่ริเริ่มผลักดันและประสานงานในการแสดงออกหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มให้ประจักษ์

ด้วยความสำคัญของสมาคมดังที่กล่าว จึงเป็นเหตุผลที่มีความจำเป็นต้องนำเอาสมาคมของกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวเข้ามาประกอบการศึกษา เพื่อเน้นให้เห็นบทบาทของนักธุรกิจท่องเที่ยวในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะบทบาทของสมาคมที่กระทำต่อสิ่งที่มีกระทบนั้น แท้จริงคือบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองท่องเที่ยวตนเอง

เนื่องจากกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวมีหลายกลุ่มดังที่กล่าวแล้ว การที่นำเอาทุกกลุ่มมาศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวางเกินไป ผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกเอาเพียงสองกลุ่มมาทำการศึกษาคือกลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทบริการจัดนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวต่างประเทศท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งกลุ่มนี้มีสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นแกนนำ และกลุ่มนักธุรกิจโรงแรม ซึ่งมีสมาคมโรงแรมไทยเป็นแกนนำ ซึ่งการนำเอาทั้งสองเป็นตัวแทนของกลุ่มทั้งหมดมาทำการศึกษาเนื่องจากเหตุผล 3 ประการคือ ในประการแรก ระบบทางการเมืองท่องเที่ยวสากลนั้นถือว่าแต่ละประเทศมีสมาคมทางการเมืองท่องเที่ยวของภาคเอกชนในแต่ละประเทศคือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาคมทางการเมืองท่องเที่ยว หรือเกี่ยวกับการ

ท่องเที่ยวแห่งชาติ (national travel or travel-related association) เพียง
 แห่งเดียว ซึ่งในกรณีนี้สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวและสมาคมโรงแรมไทยต่างได้รับการ
 รับรองโดยปริยายจากสมาคมหรือองค์กรทางการท่องเที่ยวทั่วโลก ให้มีสถานะเป็นสมาคมทาง
 การท่องเที่ยวแห่งชาติ ข้อสนับสนุนในเรื่องนี้ก็คือ การที่สมาคมหรือองค์กรทางการท่องเที่ยว
 สากลที่เป็นที่ยอมรับในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลก เช่น องค์กรท่องเที่ยวโลก
 (World Tourism Organization) ซึ่งเป็นองค์กรทางด้านการท่องเที่ยวขององค์การ
 สหประชาชาติ สมาคมท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (Pacific Asia Travel
 Association) สหพันธ์สมาคมท่องเที่ยวสากล (Universal Federation of Travel
 Agents' Associations) และสมาคมโรงแรมระหว่างประเทศ (International
 Hotel Association) ต่างถือว่าสมาคมทั้งสองของไทยต่างมีสถานะเป็นสมาคมทางการ
 ท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยที่เมื่อมีกิจกรรมทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสมาคมดังกล่าว
 ก็จะต้องมาแจ้งสมาคมทั้งสองนี้ เพื่อขอความร่วมมือในการประสานงานหรือ เข้าร่วมกิจกรรม
 ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับสมาคมทั้งสองของไทยเข้าเป็นสมาชิกอีกด้วย สำหรับสมาคมทางการ
 ท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคซึ่งมีสมาคมท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Association)
 กล่าวได้ว่า นอกเหนือจากสมาคมทั้งสองต่างเป็นสมาชิกของสมาคมนี้แล้ว ยังทำหน้าที่โครง
 สร้างทางการบริหาร* ของสมาคมท่องเที่ยวอาเซียน รวมทั้งการประสานงานร่วมกันในกิจ
 กรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนอีกด้วย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการขายที่
 เรียกว่า "ASEAN Tourism Forum"** ซึ่งจัดขึ้นปีละครั้ง โดยสมาชิกทั้ง 6 ชาติ อันได้
 แก่ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย ต่างหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ
 จัดกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวมายังกลุ่มประเทศอาเซียน

*

นางเยาวลักษณ์ แห่งสภา อธิบดีกรมสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวและนาย เสน่ห์
 โชติกเสถียร นายสมาคมคนปัจจุบัน เคยดำรงตำแหน่งนายกสมาคม ASEANTA ในปี 2527
 และปี 2532 ตามลำดับ ส่วนนายกสมาคมโรงแรม ดำรงตำแหน่งอุปนายกสมาคมในสมาคม
 ASEANTA

**

คือกิจกรรมให้มีการพบปะ เจรจาทางธุรกิจท่องเที่ยวระหว่างผู้ซื้อคือบริษัทนำเที่ยว
 ในตลาดหลักที่ส่งนักท่องเที่ยวมายังภูมิภาคตะวันออกไกลกับผู้ขายคือผู้ประกอบการ
 ท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน

(Visit ASEAN Year 1992) ซึ่งจะมีขึ้นในปี พ.ศ. 2535 เป็นต้น

ในประการที่สอง เป็นที่ยอมรับว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อความจำเริญทางเศรษฐกิจของประเทศดังที่กล่าวโดยละเอียดในเบื้องต้น ซึ่งความพยายามอันเกิดจากหน่วยงานต่าง ๆ จากภาครัฐและเอกชน ที่ช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยประสบผลสำเร็จนั้น สำหรับทางด้านภาคเอกชนแล้ว กล่าวได้ว่าสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวและสมาคมโรงแรมไทย มีบทบาทที่เด่นชัดที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าสมาชิกของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจประเภทนันทนาการท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เพราะฉะนั้นกิจกรรมหลักของสมาคมจึงเน้นอยู่ที่การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ส่วนสมาคมโรงแรมไทย ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวนั้น ตลาดหลักของสมาชิกอยู่ที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เพราะฉะนั้นสมาคมโรงแรมไทยจึงมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเช่นกัน ข้อสนับสนุนในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการที่สมาคมทั้งสองมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการขาย* (sales promotion) ในกลุ่มประเทศที่เป็นตลาดหลักทางการท่องเที่ยวของไทยซึ่งจัดโดยหน่วยงานของรัฐ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทการบินไทย จำกัด ร่วมกับสมาคมทั้งสองเป็นเวลาหลายปีติดต่อกันมา รวมทั้งกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีขึ้นทั้งในและต่างประเทศ จากการที่ได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้าน การท่องเที่ยวของรัฐ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล กอปรกับบทบาทอันสำคัญที่มีส่วนช่วยให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยเจริญรุ่งเรือง

* กิจกรรมส่งเสริมการขายที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งคือ "Thailand Travel Scene in....." (ชื่อประเทศหรือเมืองที่เดินทางไปทำกิจกรรมส่งเสริมการขาย) คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทการบินไทย จำกัด สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว และสมาคมโรงแรมไทยร่วมกันเดินทางไปจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในประเทศที่เป็นตลาดหลักทางการท่องเที่ยวของไทย เช่น ในปี พ.ศ. 2527 จัดขึ้นที่ประเทศ แคนาดา สิงคโปร์ พ.ศ. 2528 จัดขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

จึงทำให้สมาคมทั้งสองเป็นที่ยอมรับ (recognized) จากภาครัฐบาลและโดยที่รัฐบาลของ ไทยตั้งแต่สมัยของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา ได้มีท่าทีชัดเจนในด้านการแสวงหา ความร่วมมือจากภาคเอกชนในการช่วยกันแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริม เศรษฐกิจของชาติ เพราะ ฉะนั้น สมาคมทั้งสองจึงได้มีส่วนในกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลอยู่เสมอ โดยกรรมการของสมาคมได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐให้ร่วม เป็นกรรมการ อนุกรรมการ หรือคณะทำงานในกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทาง ตรงและทางอ้อม รวมทั้งผู้นำของกลุ่มได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งได้ กล่าวในเบื้องต้นไปแล้ว ซึ่งผลพวงจากการเข้าร่วมดังกล่าว ได้สร้างโอกาสให้มีส่วน แสดงออกทางด้านเรียกร้อง (demand) และสนับสนุน (support) ค่อนข้างมาสาธาณะ ของรัฐบาลมากกว่าสมาคมทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ

ในประการที่สาม เท่าที่ผ่านมามีสมาคมทั้งสองมีบทบาททางการเมืองที่เห็นเด่นชัด ในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม เป็นต้นว่า ได้ร่วมกันเป็นแกนนำของนักธุรกิจท่องเที่ยว ต่อสู้เพื่อมิให้ร่างกฎหมายจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวผ่านการพิจารณา เห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายในช่วงปี พ.ศ. 2520 ซึ่ง ผลการต่อสู้มีส่วนทำให้ร่างกฎหมายฉบับนี้ตกไป และการที่ใช้ กรอ. เป็นช่องทางในการ เรียกร้องและต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ ในช่วงรัฐบาลของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์

สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว

สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว หรือมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า "Association of Thai Travel Agents" และมีชื่อย่อที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า "ATTA" ได้ก่อตั้ง และดำเนินกิจการโดยได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นสมาคมการค้าและจดทะเบียนตามความใน มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2511 มีสถานะจัดอยู่ในระดับสมาคมท่องเที่ยวแห่งชาติของภาคเอกชน ผู้ริเริ่มก่อตั้งหรือ จะขอเรียกว่าผู้บุกเบิกก็คือกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มองเห็นการณ์ไกลซึ่งมีประมาณ 10 ราย โดยมีนายกุสะ บันยารชุน กรรมการผู้จัดการ บริษัท เวล แทรเวล เซอร์วิส จำกัด เป็นผู้นำ เหตุที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายามที่จะให้มีการก่อตั้งสมาคม ก็เนื่องจาก ภาวะการณ์ของธุรกิจท่องเที่ยว เมื่อ 22 ปีที่แล้วจัดว่าอยู่ในระยะเริ่มเฟื่องฟู นักท่องเที่ยว

ชาวต่างประเทศหลังไทล เข้ามาท่องเที่ยว เมืองไทยมากขึ้น อีกทั้งทหารอเมริกันที่เข้ามาประจำอยู่ตามฐานทัพต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อทำสงครามกับเวียดนามเหนือและเวียคกง ได้เดินทางมาใช้บริการท่องเที่ยวและบริการอื่น ๆ ในรายการ "Rest & Recreation" ที่ประเทศไทย ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่น มีการสร้างโรงแรมชั้นหนึ่งเพิ่มขึ้น มีการเปิดบริษัทท่องเที่ยวมากมาย รวมทั้งกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะเห็นว่าธุรกิจท่องเที่ยวทำกำไรได้ดี เมื่อมีผู้ประกอบการด้านนี้มากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันโดยปราศจากจรรยาบรรณทางการค้า กอปรกับสภาพของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในสมัยนั้น อยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการร่วมมือ และการประสานงาน เพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวเอง และปราศจากสถานภาพและการยอมรับจากรัฐบาลและวงการทั่วไป เพราะไม่มีองค์กรที่จะเป็นแกนนำหรือสื่อกลางที่จะเป็นปากเสียงของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งที่กลุ่มบุกเบิกมองเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องก่อตั้งสมาคมขึ้นมา

หลังจากที่ได้หันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ก็ได้ก่อตั้งสมาคมสำเร็จ โดยในระยะแรกมีสมาชิกเพียงไม่กี่รายเท่านั้น และได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารสมาคมครั้งแรกโดย นายกุสะ บันยารุณ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคม

การดำเนินงานในช่วงแรกของสมาคม ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเงินและด้านกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกมีจำนวนน้อยทำให้รายรับจากเงินค่าบำรุงสมาคมซึ่งเป็นรายได้หลักมีจำนวนจำกัดไม่สามารถที่จะนำไปใช้จ่ายในการดำเนินงานซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางขึ้น แต่ต่อมาผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเริ่มมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการมีสมาคม จึงได้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันนี้ (ปี พ.ศ. 2534) สมาคมมีสมาชิกทั้งสิ้น 605 ราย แบ่งเป็นกิตติมศักดิ์ 5 ราย สมาชิกสามัญ 417 ราย และสมาชิกสมทบ 183 ราย

การบริหารงานของสมาคม เป็นไปในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี ซึ่งมีขึ้นในเดือนมิถุนายนของทุกปี จำนวน 5 คนและอีก 4 คน มาจากการแต่งตั้งของนายกสมาคม และนับตั้งแต่ก่อตั้งสมาคมในปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีนายกสมาคมที่ได้รับเลือกตั้ง ดังนี้คือ

1. นายฤๅษะ บันยารชุน	บริษัท เวิล แทรเวล เซอร์วิส จำกัด ปี พ.ศ. 2511-2517, 2521	
2. นางเยาวลักษณ์ พงษ์สภา	บริษัท ลัคกี้ แทรเวล เซอร์วิส จำกัด " 2518-2520,
2529-2532	
3. นายอนันต์ สิริสันต์	บริษัท อีส-เวสต์ ทัวร์ จำกัด " 2522, 2526-2528	
4. นายประเสริฐ อิศวพรชัย	บริษัท ทัวร์เวิลอินคอร์ปอเรเตด จำกัด " 2523-2525	
5. นายเสน่ห์ ไชติกเสถียร	บริษัท ทูริสโม ไทย จำกัด " 2532-ปัจจุบัน	

วัตถุประสงค์ของสมาคม มีดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยว
2. ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิสาหกิจ แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารอันเกี่ยวกับวิสาหกิจการท่องเที่ยว
3. เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก ตลอดจนประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอก
4. เพื่อสนับสนุนและร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและรัฐบาล ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของประเทศไทย
5. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีความปรารถนาที่จะท่องเที่ยว
6. ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติ หรืองดเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจจกจกท่องเที่ยวได้ดำเนินไปโดยมีประสิทธิภาพ เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน
7. เพื่อส่งเสริมการแข่งขันในกาจประกอบวิสาหกิจจกจกท่องเที่ยว โดยไม่ผิดคอกกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน และมารยาททางการค้า
8. เพื่อแก้ไขอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งกาจเจรจกาจทำความตกลงกับบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ร่วมกันในกาจประกอบวิสาหกิจจกจกท่องเที่ยว
9. ส่งเสริมการบริการท่องเที่ยวของสมาชิกให้เข้ามัจจจจจจและปรับปรุงกาจจกจกท่องเที่ยวให้ได้ผลยิ่งขึ้น
10. ไม่ดำเนินการในทางกาจการค้าหรือกาจเมืองอย่างใดทั้งสิ้น

สมาคม ฯ ได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ และประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อสมาชิกและส่วนร่วมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอย่างมากนับแต่ก่อตั้งมา และได้ร่วมมือ ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวตลอดมา รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ไม่ว่าจะ เป็นในรูปของการเข้าร่วม เป็นกรรมการในคณะกรรมการต่าง ๆ อาทิ คณะอนุกรรมการ ร่วมภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวหรือร่วมเดินทางไปต่างประเทศกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและชักชวนให้นักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น หรือการร่วมมือประสานงานกับทุก ฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ในด้านการให้บริการแก่สมาชิกของสมาคม นอกเหนือจากการดำเนินงาน เพื่อ เอื้อ อำนวยผลประโยชน์ เป็นการส่วนร่วมแล้ว สมาคมยังได้ให้บริการแก่สมาชิกในการต้อนรับและ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่เป็นลูกค้าของสมาชิกที่เดินทางเข้ามา ท่องเที่ยวในประเทศไทยทางเครื่องบินอีกด้วย โดยเปิดเคาน์เตอร์บริการที่ทำอากาศยาน กรุงเทพมหานครและให้การบริการตลอด 24 ชั่วโมง วัตถุประสงค์ของการบริการนี้ก็เพื่ออำนวยความสะดวก ในการต้อนรับและเพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเกิดความประทับใจ เมื่อ เหยียบ ย่างแผ่นดินไทยโดยเฉพาะที่ด่านแรกคือทำอากาศยานกรุงเทพซึ่ง เปรียบเสมือนประตูบ้าน ใน ด้านกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพของสมาชิก สมาคมก็ได้เปิดกิจกรรม ทางวิชาการแก่สมาชิกและพนักงานของบริษัทสมาชิก เป็นครั้งคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นำเอาความรู้และเทคโนโลยีทางการบริหารใหม่ ๆ ไปประยุกต์กับประสมภารณ์ที่มีอยู่แล้ว ปรับปรุงการบริหารงานด้านธุรกิจท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น²

จากการสังเกตของผู้เขียน ที่ได้ทำงานอยู่ในสมาคมแห่งนี้ ในช่วง 16 ปี (พ.ศ. 2518 ถึงปัจจุบัน) ที่ผ่านมาและการศึกษาข้อมูลจากหลักฐานอื่นประกอบกัน พอที่จะให้ข้อสรุป ถึงลักษณะโดยทั่วไปของสมาคมได้ดังนี้คือ

² สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว, "ประวัติการก่อตั้งและการดำเนินงาน," เอกสาร ประชาสัมพันธ์ (อัดสำเนา)

1. สมาชิกของสมาคม* ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบเป็นอัตราส่วนระหว่างสมาชิกประเภทนี้กับสมาชิกสามัญอื่น ๆ รวมกัน คือผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทเป็นตัวแทนจำหน่ายตั๋วเครื่องบินโดยสาร ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ จะมีอัตราส่วน 80 : 20³ เมื่อเป็นดังนี้ กรรมการสมาคมที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนใหญ่จึงมาจากกลุ่มผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมนั้น ปรากฏว่าจำนวน 4 ใน 5 คน ก็มาจากกลุ่มนี้เช่นกัน ฉะนั้น นโยบายและทิศทางการดำเนินงานจึงอยู่ในขอบเขตของธุรกิจประเภทนี้เป็นส่วนใหญ่ อันได้แก่การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เช่น การสนับสนุนให้

* สมาชิกของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ สมาชิกสามัญ ได้แก่ นิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจโดยตรงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเดินทาง สมาชิกสมทบ ได้แก่ นิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และสมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่สมาคม เชิญเข้ามาเป็นสมาชิก ตามข้อบังคับของสมาคม สมาชิกสามัญเท่านั้นมีสิทธิเข้ารับเลือกตั้งเป็นกรรมการ และสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี หรือในที่ประชุมใหญ่วิสามัญ หรือในที่ประชุมอื่น ๆ

³ เยาวลักษณ์ แห่งสภา, "การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเชิงนิเวศ," หน้า 69.

** ในช่วงนายกสมาคมมิได้มาจากกลุ่มผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย นโยบายและทิศทางการดำเนินงานของสมาคมยังคงเน้นในการส่งเสริมหรือแก้ปัญหาทางด้านธุรกิจประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

รัฐบาลมีนโยบายทางการบินพาณิชย์แบบเปิดม่านฟ้า (open sky policy) ซึ่งหมายถึงการอนุญาตให้เครื่องบินเข้าแบบเหมาลำ ขนส่งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ บินเข้ามายังกรุงเทพฯ และจังหวัดท่องเที่ยวอื่น ๆ ของไทย เช่น ภูเก็ต เชียงใหม่ ได้อย่างเสรี โดยปราศจากอุปสรรคทางด้านสิทธิทางการบินระหว่างประเทศ การเปิดโอกาสให้สายการบินพาณิชย์ของต่างประเทศบินเข้ามาในประเทศไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น การเรียกร้องให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณทางด้านโฆษณาแก่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อให้ขีดความสามารถเพิ่มขึ้นในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ประเทศไทยทางสื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ ที่เป็นตลาดหลักทางการท่องเที่ยวของไทยและให้สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ซึ่งรัฐบาลของประเทศไทยจัดสรรงบประมาณทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของตน เป็นเงินจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับไทย การเรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยเฉพาะ ปัญหาที่มีจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นที่บริเวณท่าอากาศยานกรุงเทพ ซึ่งสถานที่แห่งนี้มีมิจฉาชีพหลายประเภท เข้ามาประกอบอาชีพที่หลอกลวงนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาถึงในรูปแบบต่าง ๆ นานา ๆ บางรายถูกทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิตก็มี ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและภาพพจน์ของประเทศไทยเสียหายเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวโดยตรง* ปัญหาเรื่องนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่กระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน และนี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่สมาคมต้องเปิดแผนกบริการ โดยจัดเจ้าหน้าที่มาคอยบริการต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เป็นลูกค้าของสมาชิก เพื่อป้องกันมิให้ถูกเหล่ามิจฉาชีพหลอกลวงไป ปรากฏว่า กิจการดำเนินงานบริการของสมาคมที่ทำอากาศยานกรุงเทพประสบปัญหาต่าง ๆ นานา ๆ และกลายเป็นประเด็นที่ได้นำเข้าสู่ที่ประชุมกรรมการและที่ประชุมสมาชิกมากที่สุด รวมทั้งการดำเนินการติดต่อและเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

*

เมื่อมีข่าวทางด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวแพร่ออกไป บริษัทนำเที่ยวในต่างประเทศ จะแจ้งยกเลิกการส่งนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยทันที

ข้อและรัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งประเด็นเหล่านี้จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป การเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคาท้องพักรวมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังปีท่องเที่ยวไทย (พ.ศ. 2530) ซึ่งมีผลทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหัวในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยสูงขึ้น ทำให้ไม่เป็นที่พอใจในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก เช่น แอฟริกา หรืออเมริกาใต้ ที่อาจเป็นทางเลือกสำหรับจุดหมายทางการท่องเที่ยว (destination) แห่งใหม่ แทนที่จะเดินทางเข้ามายังภูมิภาคแห่งนี้* นอกจากนี้ยังทำให้การดำเนินงานของบริษัทนำเที่ยวประสบปัญหายุ่งยากในการคิดคำนวณราคาค่าทัวร์** เนื่องจากการขึ้นราคาค่าห้องพักกระทำโดยไม่แจ้งให้กลุ่มบริษัทนำเที่ยวทราบล่วงหน้าในระยะเวลาอันควร เป็นต้น

2. ความสนใจของสมาชิกในการติดตามการดำเนินงานของสมาคม หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคมโดยทั่วไปยังมีน้อย ข้อนี้เห็นได้จากการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกรรมการ หรือจากการแข่งขันรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกสมาคมในแต่ละปี เพื่อเข้ามารับบริหารสมาคมซึ่งหาผู้ที่สมัครใจเข้ารับสมัครค่อนข้างยาก และมีหลายครั้งที่เป็นการเลือกตั้งโดยปราศจากคู่แข่งชั้นต้นนั้น นับแต่ก่อตั้งสมาคม เป็นต้นมาปรากฏว่าผู้เข้ามาเป็นนายกสมาคมมีเพียงไม่กี่คน อีกทั้งตำแหน่งกรรมการอื่น ๆ มักจะเป็นการสลับการเข้าดำรงตำแหน่งของกลุ่มเก่ามากกว่าที่จะเป็นกลุ่มใหม่ นอกจากนี้ ในการประชุมสมาชิกซึ่งกำหนดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการประชุมสมาชิกประจำเดือนก็ดี การประชุมใหญ่สามัญประจำปีก็ดี จำนวนสมาชิกที่มาร่วมการประชุมมีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 30 อย่างไรก็ดี ยังไม่มีการศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริงว่าเหตุใดสมาชิกจึงมาร่วมประชุมน้อย อาจเป็นไปได้ที่สมาชิกเป็นนักธุรกิจที่ต้องเดิน

*

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงประเทศหนึ่ง และเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาในภูมิภาคนี้

**

โดยปกติ บริษัทนำเที่ยวในประเทศไทย ต้องแจ้งราคาค่าทัวร์ (quotation) ไปยังบริษัทนำเที่ยวในต่างประเทศ ที่ส่งนักท่องเที่ยวมาให้ล่วงหน้าเป็นเวลาร่วมปี ถ้าราคาที่แจ้งเป็นที่ตกลง บริษัทนำเที่ยวในประเทศไทยต้องยึดถือราคาระนั้นจนครบกำหนดเวลา

ทางไปมาต่างประเทศอยู่เสมอ จึงไม่มีเวลาที่จะมาร่วมประชุมหรือสนใจ หรือมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมของสมาคมอย่างแท้จริงก็ได้ สำหรับบรรยากาศในที่ประชุมนั้นกล่าว ได้ว่า การอภิปรายแสดงความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งจากสมาชิกค่อนโยมหรือแนวทางการ บริหารงานของคณะกรรมการก็มีน้อยเช่นกัน แม้ว่ากลุ่มผู้บริหารขอให้แสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารอยู่ตลอดเวลา แต่ส่วนใหญ่รับฟังโดยปราศจากการแสดง ความคิดเห็นหรือการโต้แย้ง เท่าที่ปรากฏจะมีสมาชิกเพียงคนเดียวคือ นายประยงค์ สมความคิด กรรมการผู้จัดการบริษัท ซีต้า เวิลด์ แทรเวล (ประเทศไทย) จำกัด และ อดีตกรรมการ ที่มีความสนใจในกิจกรรมของสมาคม และมักจะแสดงความคิดเห็นหรือข้อ โต้แย้งค่อนโยมและการบริหารงานของคณะกรรมการอยู่เสมอ โดยนายประยงค์อ้างว่า ที่ได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นซึ่งบางครั้งคัดค้านบ้าง สนับสนุนบ้างนั้น เพื่อให้ที่ประชุมเป็น ประชาธิปไตย และการคัดค้านก็เป็นการดีเพื่อก่อให้เกิดสมาคม เดินทางไปในทิศทางที่ถูกต้อง

จากการที่สมาชิกส่วนใหญ่มิได้สนใจต่อกิจกรรมของสมาคม รวมทั้งนโยบายและการ บริหารงานของคณะกรรมการอย่างจริงจัง จึงกล่าวได้ว่านโยบายและแนวทางการบริหารงาน ของสมาคมนั้น จึงเป็น เรื่องที่ผู้นำและคณะกรรมการประมวลจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและส่ง ผลกระทบต่อสมาชิกมากกว่าที่จะมาจากการเรียกร้องของสมาชิกเอง อีกทั้งนายกสมาคมมี อิทธิพลสูงต่อการกำหนดแนวนโยบายและทิศทางการดำเนินงานของสมาคมด้วย ฉะนั้น จึง เป็นสิ่งที่กล่าวได้ว่าบทบาทในทางการเมืองในการต่อสู้ของกลุ่มจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ คณะผู้นำเหล่านี้

3. สมาคมมีสภาพเป็นกระบอกเสียงหรือแกนนำของสมาชิก ในการเรียกร้อง หรือแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ เมื่อมีประเด็นต่าง ๆ มากกระทบ ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นแล้ว ว่า รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐนั้นรับฟังประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มโดยผ่านมาในรูปของ องค์การมากกว่าปัจเจกบุคคล เพราะฉะนั้น เท่าที่ผ่านมาประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบผล ประโยชน์ของกลุ่มหรือการที่กลุ่มต้องการสนับสนุนนโยบายของรัฐในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การ แสดงออกจึงมักจะมาในนามของสมาคม ลักษณะเช่นนี้ค่อนข้างที่จะขัดกันอยู่ในตัวเอง (paradox) ถ้าพิจารณาการตีความถึงข้อห้ามที่มีให้สมาคมดำเนินการในทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัตินั้นการ เรียกร้องหรือการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ก็ดี มักจะผ่านมาทางสมาคม

ทั้งสิ้น เพราะรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐกลับรับทั้งหรือดำเนินการแก้ไขปัญหาของกลุ่มเข้ามาจากสมาคม เพราะฉะนั้นในแง่นี้การที่กฎหมายห้ามมิให้สมาคมการค้าดำเนินการในทางการเมือง อาจจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก อาจจะมีอยู่ในขอบเขตของการบริจาคนเงินหรือทรัพย์สินแก่พรรคการเมือง ซึ่งเป็นการป้องกันการอาศัยสมาคมการค้าบังหน้าเพื่อทำกิจกรรมทางการเมือง หรือการให้นักการเมืองใช้สมาคมเป็นเวทีหาเสียงดังมีตัวอย่างเกิดขึ้นในการประชุมสมาชิกครั้งหนึ่งก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2529 เล็กน้อย ซึ่งในขณะนั้นมีรัฐมนตรีท่านหนึ่งที่ดูแลงานด้านท่องเที่ยว ได้รับเชิญจากสมาคมไปเป็นองค์ปาฐกในที่ประชุมได้กล่าวว่า ถ้าพรรคของคนได้รับการเลือกตั้งก็จะพิจารณาเพิ่มงบประมาณทางด้านการศึกษาการท่องเที่ยว ซึ่งนายประยงค์ สมความคิด สมาชิกซึ่งขณะนั้นสังกัดพรรคการเมืองพรรคหนึ่งและลงสมัครรับเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น ได้กล่าวเตือนคณะกรรมการในที่ประชุมสมาชิกในเวลาต่อมาว่า สมาคมจะมีความผิดทางกฎหมายถ้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวในทางการเมือง และกรรมการจะต้องถูกปรับ ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการย้าให้กลุ่มมองการเมืองเป็นเรื่องต้องห้าม ส่วนจุดมุ่งหมายประการที่สอง อาจจะมีอยู่เป็นการป้องกันมิให้สมาคมการค้าใช้อำนาจและอิทธิพลที่ไม่ถูกต้องทางการค้าและเศรษฐกิจทำให้เกิดปั่นป่วนขึ้นได้

สมาคมโรงแรมไทย

สมาคมโรงแรมไทย ได้ก่อตั้งและจดทะเบียนเป็นสมาคม เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 ดังมีประวัติการก่อตั้งต่อไปนี้คือ⁴

เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2499 สโมสรสกอล แห่งกรุงเทพฯ ได้จัดประชุมครั้งแรก (The Inaugural Meeting of the Skal Club of Bangkok) ที่โรงแรมโอเรียลเต็ล (ทศสัปดาห์ก่อนเปิดโรงแรมเอราวัณ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499) ผู้เข้าประชุม 18 ท่าน ส่วนใหญ่เป็นผู้จัดการสายกวางจวิน นอกจากนั้นเป็นสาย

⁴ ปรีชา แดงโรจน์, การโรงแรมฉบับนิสิตนักศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีอนันต์, 2527), หน้า 125-126.

การเดินทางทะเลและอื่น ๆ 2 ท่าน มาจากโรงแรมคือ Mrs. G. Krull กรรมการจัดการโรงแรมโอเรียลเต็ล Mr. L.S. Cheng ผู้จัดการโรงแรมแปซิฟิก ถนนสีพระยา

ในการประชุมครั้งต่อ ๆ มา และปีต่อ ๆ มา ได้มีสมาชิกจากโรงแรมมากขึ้น เช่น คุณชนัดต์ ปิยะอุย เจ้าของโรงแรมปรีนเซส ถนนเจริญกรุง เยื้องปากตรอกโอเรียลเต็ล (พ.ศ. 2493-2513) คุณแรม พรหมโมบล บุญยประสพ เจ้าของโรงแรมเวียงใต้ บางลำภู คุณวิลาศ บุนนาค เจ้าของโรงแรมทรอคาเดโร ม.ล.พร้อม กฤษร ฌ อยุทธยา เจ้าของยุโรปไฮเต็ล คุณประสาน บุรณโชติ ผู้จัดการโรงแรมแกรนด์ ท่านที่กล่าวแล้วนับว่าเป็นผู้นำในกลุ่มสมาชิกจากโรงแรมใน Skai Club ในระหว่างปี พ.ศ. 2499 ถึง พ.ศ. 2505 ได้ปรึกษาหารือเพื่อจะจัดตั้งสมาคมโรงแรมขึ้น วัตถุประสงค์ขั้นต้น เพื่อร่วมมือในเรื่องอัตราค่าเช่าห้องกับสายการบินต่าง ๆ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ปกป้องผลประโยชน์จากการทุจริตของ travel agents คนขับรถแท็กซี่ที่สนามบินคอนเมือง เนื่องจากคุณแรม พรหมโมบล บุญยประสพ เป็นนักกฎหมายและเกี่ยวข้องกับการโรงแรมมานาน จึงเป็นตัวแทนของกลุ่มในการยื่นคำร้องขอลดภาษีการค้าและภาษีโรงเรือนกับทางราชการ รวมทั้งการติดต่อกับกองทัพอากาศในขณะนั้น เพื่อขอเข้าไปรับและให้ความสะดวกนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่สนามบินคอนเมือง จนมีการจัดตั้งเคาน์เตอร์ขึ้นในภายหลัง

พ.ศ. 2506 จึงประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสมาคมโรงแรมใช้ชื่อว่า สมาคมโรงแรม เพื่อนักทัศนอาจรแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2511 ได้ขอเปลี่ยนชื่อจากสมาคมโรงแรม เป็นสมาคมการค้าจากกระทรวงพาณิชย์

จากเนื้อหาของความเป็นมาในการก่อตั้งสมาคมโรงแรม จะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์เบื้องต้นคือการปกป้องผลประโยชน์จากอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มบริษัทนำเที่ยวและกลุ่มมิชชันนารีที่ทำอากาศยานกรุงเทพ ซึ่งเป็นที่มาของการขอตั้งเคาน์เตอร์บริการแก่ผู้โดยสารทั่วไปที่ทำอากาศยานกรุงเทพ สำหรับการปกป้องการทุจริตของกลุ่มบริษัทนำเที่ยว นั้น ยังไม่มีหลักฐานประจักษ์ว่าทุจริตในเรื่องอะไร แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว แม้ว่ากลุ่มผลประโยชน์สองกลุ่มคือจากบริษัทนำเที่ยวและจากโรงแรม ต่างมีเป้าหมายของผลประโยชน์อย่างเดียวกัน แต่สองกลุ่มก็มีความขัดแย้งในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้นว่า เมื่อใดที่สภาวะของอุปทาน

ทางด้านโรงแรมมีมากกว่าอุปสงค์ เมื่อนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มบริษัทนำเที่ยวในเรื่องของราคาค่าห้องพัก ซึ่งจะมีการเสนอราคาในอัตราที่เป็นประโยชน์ต่อราคาค่าบริการท่องเที่ยวที่เสนอไปยังบริษัทที่จัดส่งนักท่องเที่ยวมาให้ แต่เมื่อใดที่อุปสงค์มีมากกว่าอุปทาน ก็จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มโรงแรม จากการขึ้นราคาค่าห้องพัก ตัวอย่างนี้จะมองเห็นได้ชัดเจน ในช่วงปี 2531-2532

ส่วนการปกป้องผลประโยชน์จากกลุ่มมิชชันนั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากการที่กลุ่มมิชชันพหุรวมรอยรับผู้โดยสารทั่วไป หรือผู้โดยสารนักท่องเที่ยวซึ่งได้จองห้องพักที่พักรับไว้กับโรงแรมแล้ว โดยบอกว่าโรงแรมดังกล่าวปิดกิจการไปแล้ว หรือไม่ก็เป็นโรงแรมที่ไม่ได้มาตรฐาน พร้อมกับเสนอโรงแรมแห่งใหม่ให้แทน เพื่อหวังผลประโยชน์จากค่าคอมมิชชั่น (commission)

แต่ยังมีสาเหตุอีกประการหนึ่งในการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มจากการบอกเล่าของเทียมจันทร์ สุวรรณพงศ์ พนักงานระดับหัวหน้าควบคุมการดำเนินงานบริการของสมาคมโรงแรม ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ⁵

...มีสาเหตุอีกประการหนึ่งในการที่สมาคม เจรจากับกรมการบินพลเรือนขอเข้ามาตั้งเคาน์เตอร์บริการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่ม ก็คือเดิมที่มีบริษัทเอกชนได้รับสัมปทานจากกรมการบินพลเรือน ให้ทำหน้าที่ขนส่งผู้โดยสารทั่วไปและนักท่องเที่ยวแค่เพียงผู้เดียว ฉะนั้นบริษัทดังกล่าวสามารถโน้มน้าวให้ผู้โดยสารหรือนักท่องเที่ยวที่อาจจะ เป็นลูกค้าของสมาชิกไปพักที่ไหนก็ได้ การที่สมาคมมาตั้งเคาน์เตอร์ที่ท่าอากาศยาน จะทำให้เราสามารถติดต่อกับลูกค้าของเราได้โดยตรง

สำหรับวัตถุประสงค์ของสมาคม ตามที่ได้ให้ไว้กับสำนักทะเบียนสมาคมการค้า ดังนี้คือ

1. ส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจประเภทที่เกี่ยวกับโรงแรมหรือกิจการโรงแรม และการท่องเที่ยว

⁵

สัมภาษณ์ เทียมจันทร์ สุวรรณพงศ์, พนักงานสมาคมโรงแรมไทย, 8 พฤศจิกายน

2. ส่งเสริมและสร้างความร่วมมืออันดีระหว่างสมาชิกทั้งหลายของสมาคม
3. สนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิก แก่ไขอุปสรรคขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งเจรจาทำความตกลงกับบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการประกอบวิสาหกิจของสมาชิก
4. ประสานความสามัคคี และแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด เห็นซึ่งกันและกัน ในทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว
5. คุ้มครองส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน
6. ร่วมมือและประสานงานกับภาครัฐบาลและเอกชน เช่น องค์กร สมาคม บริษัท คณะบุคคล หรือบุคคลใด ๆ ในเมื่อสมาคม เห็นว่าการร่วมมือดังกล่าวจะเป็นการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกในการบรรลุวัตถุประสงค์ของสมาคม
7. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสมาคม ตลอดจนข่าวสารอันเกี่ยวกับธุรกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว
8. ดำเนินการส่งเสริมการจัดให้มีการอบรมสัมมนาในด้านกิจการโรงแรมและธุรกิจประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการโรงแรม รวมทั้งกิจการท่องเที่ยว
9. ดำเนินการธุรกิจเพื่อ เสริมสร้าง หรือ เพิ่มพูนผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก
10. ชี้แจงและเสนอแนะให้รัฐบาลได้ เข้าใจและช่วยแก้ไขปัญหา ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ อันมีต่อกิจการโรงแรมและธุรกิจประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม โรงแรม และการท่องเที่ยว
11. ร่วมกับรัฐบาลในการส่งเสริมการทำธุรกิจโรงแรม ให้อยู่ในมาตรฐานที่ดี และสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ
12. ทำความตกลงหรือวางระเบียบ ให้สมาชิกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจของสมาชิกได้ดำเนินการไปด้วยความ เรียบร้อย
13. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิก หรือระหว่างสมาชิกกับบุคคล ภายนอก ในการประกอบวิสาหกิจ
14. จัดให้มีการส่งเสริมการขายทั้งในและนอกประเทศ
15. ร่วมกระทำกิจการ หรือการบริจาค เพื่อการกุศล เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือเพื่อความมั่นคงของชาติ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในวัตถุประสงค์ข้างต้นนี้ ไม่มีข้อใดที่ระบุว่าสมาคมไม่ดำเนิน
 ในทางการเมือง เช่นสมาคมการค้าทั่ว ๆ ไป แต่อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์
 นายเฉลิมพล มหุทธิการ⁶ ผู้จัดการใหญ่โรงแรมรอยัล ริเวอร์ อดีตกรรมการสมาคม
 โรงแรมไทยหลายสมัย ได้ให้ความเห็นว่า

...สมาคมไม่มีเลยที่จะออกมาเน้นทางการเมือง แม้จะมีการต่อสู้
 เพื่อผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองบ้าง
 แต่นั่น เป็นไปโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของสมาชิกเอง ไม่ได้
 ออกมาจากมติของสมาคมเลย

ลักษณะสมาชิก* ของสมาคมโรงแรมไทย มีความคล้ายคลึงกับสมาคมไทยธุรกิจ
 คือ ในส่วนของสมาชิกสามัญนั้นยังแบ่งออกเป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง** และระดับอื่น ๆ โรงแรม
 ชั้นหนึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ชลบุรี
 (พัทยา) ภูเก็ต สงขลา (หาดใหญ่) เชียงใหม่ เป็นต้น ส่วนโรงแรมระดับอื่น ๆ กระจาย
 อยู่ทั่วไปในทุกภาคของประเทศ โดยทั่วไปแล้วสมาชิกที่เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง มีบทบาทและ

⁶ สัมภาษณ์ เฉลิมพล มหุทธิการ, ผู้จัดการใหญ่โรงแรมรอยัลริเวอร์,
 13 พฤศจิกายน 2533.

* สมาชิกของสมาคมโรงแรมไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ สมาชิกสามัญ ได้แก่
 นิติบุคคลที่ประกอบกิจการโรงแรมซึ่งได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายความคุณสมบัติและ
 มาตรฐานที่สมาคมโรงแรมได้กำหนด สมาชิกสมทบ ได้แก่นิติบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล
 ที่ประกอบกิจการหรือมีส่วนส่งเสริมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งโรงแรมที่อยู่
 ในระหว่างก่อสร้างและสมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีอุปการะคุณ
 แก่สมาคม ซึ่งคณะกรรมการของสมาคมมีมติให้เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์และบุคคลนั้นตอบรับ
 เชิญ

**
 ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานเพื่อจัดระดับโรงแรมอย่างเป็นทางการใน
 ประเทศไทย แต่เป็นที่เข้าใจว่าโรงแรมระดับชั้นหนึ่ง (first class) จะต้องมีส่วน
 อำนวยความสะดวก (facilities) สำหรับบริการลูกค้าที่มาพักอย่างครบครัน

อิทธิพลในสมาคม⁷ กล่าวได้ว่าบทบาทและอิทธิพลของสมาชิก เหล่านี้ในสมาคมได้ปรากฏชัด เจนขึ้น เมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยเฟื่องฟูในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อิทธิพลของสมาชิกที่เป็นโรงแรมชั้นหนึ่งจะมองเห็นได้จากการได้รับเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกสมาคมและกรรมการมากกว่านายกสมาคมที่มาจากกลุ่มโรงแรมอันดับรองลงไป ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมที่ผ่านมาเท่าที่มีข้อมูลมีดังนี้คือ

1. นายสมนึก สิงหนแพทย์	โรงแรมอมรินทร์	พ.ศ. 2520-2523
2. นายสุรินทร์ มณีคุณย์	โรงแรมเวียงใต้	พ.ศ. 2523-2524
3. นางเพียงใจ หาญพาณิชย์	โรงแรมแมนดาริน	พ.ศ. 2524-2524
4. นายประพันธ์ศักดิ์ แพทยานนท์	โรงแรมเอราวัณ	พ.ศ. 2524-2526
5. คุณหญิงชนัดดี ปิยะอุย	โรงแรมดุสิตธานี	พ.ศ. 2526-2529
6. นายกำพล เศรษฐวิจิตร	โรงแรมเอเซีย	พ.ศ. 2529-2533
7. นายจตุพร สิหนาทกถากุล	โรงแรมแลนด์มาร์ค	พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน

และพลาซ่า

จึงเป็นที่แน่นอนว่านโยบายและกิจกรรมของสมาคมส่วนใหญ่ จึงมุ่งไปในทางส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่กับโรงแรมในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านที่พักและอาหารการกิน

กลุ่มโรงแรมที่เป็นสมาชิกของสมาคม ยังมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ และมีผลประโยชน์ต่างกัน ดังที่นายจตุพร สิหนาทกถากุล นายกสมาคมโรงแรมไทยคนปัจจุบันให้สัมภาษณ์ว่า⁸

⁷ เขียวลักษณ์ แห่งสภา, "การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเชิงนิเวศ," หน้า 72.

⁸ สัมภาษณ์ จตุพร สิหนาทกถากุล, นายกสมาคมโรงแรมไทย, 27 พฤศจิกายน 2533.

...เรามีการแบ่งว่า กลุ่มสมาชิกในกรุงเทพ ฯ กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มภาคใต้ กลุ่มภาคตะวันออก และส่วนในกรุงเทพ ฯ มีกลุ่มตั้งแต่จำนวนห้องพัก 250 ห้องขึ้นไป กลุ่มตั้งแต่ 249 ห้องลงไป แล้วก็มีการแบ่งเป็นสาขา (chapter) ในลักษณะนี้ การแบ่งอย่างนี้ แบ่งเพื่อที่จะช่วยดูแลทางการตลาด ด้านผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม บางที่ไม่ค่อยเหมือนกัน ไม่ค่อยตรงกัน ผมขอยกตัวอย่างเช่น จะไปทำการตลาดเกี่ยวกับทางด้านรีสอร์ท (resort) ทางด้านภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ เขามีความสำคัญมากกว่า เราต้องพยายามให้ตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไป อย่างในกรุงเทพ ฯ ถ้าหากไป (ทำการตลาด) ทางด้านฮ่องกง ได้วัน ทางด้านกลุ่มอาเซียน เราก็พยายามที่จะให้ตัวแทนจากกลุ่ม ตัวแทนจากโรงแรม 249 ห้องลงมาไปทำเพราะเขามีความรู้เรื่องนี้มากกว่า เพราะตลาดพวกนี้เป็นตลาดของกลุ่มเหล่านี้ ส่วนกลุ่ม 250 ห้องขึ้นไป จะไปทำการตลาดทางด้านที่เรียกว่าลักเซอรี่ (luxury) ขึ้นไป

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการประสานผลประโยชน์ และความพยายามแบ่งแยก การทำหน้าที่ในกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มย่อย ๆ ภายใน แต่อาจกล่าวได้ว่ายังมีการขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มภายในอยู่บ้าง ข้อนี้เห็นได้จากการแยกออกไปตั้งชมรม* เป็นเอกเทศของกลุ่มโรงแรมที่มีห้องตั้งแต่ 250 ห้องลงมา ซึ่งกลุ่มนี้ทำหน้าที่ในกิจกรรมส่งเสริมการตลาดของตนเอง เป็นการเฉพาะ ซึ่งลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวที่ได้มีกลุ่มย่อยแยกตัวออกไปตั้งสมาคมเป็น เอกเทศ แม้ว่าสมาชิกของกลุ่มยังคงดำรงสถานะเป็นสมาชิกของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่

แต่ลักษณะโดยทั่วไปของสมาชิก คล้ายคลึงกับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้นว่า ในแง่ของความเข้มแข็งของกลุ่มในการสนับสนุนคณะกรรมการหรือผู้นำกลุ่ม ในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์โดยส่วนรวมก็ดี ความสนใจของสมาชิกในการดำเนินงานของสมาคมหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคมก็ดี หรือการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมต่างๆ ก็ดี ดังที่ นายจตุพร สิหนาทกฤดากุล นายกสมาคม ฯ

*

ชื่อว่า ชมรมทัวร์โรเต็ล (Tourotel) โดยมีนายสุรินทร์ รมดีคุณย์ ผู้จัดการใหญ่โรงแรมเวียงใต้ เป็นประธาน

กล่าวว่า⁹

...ความสามัคคีและการสนับสนุนที่เราได้รับจากสมาชิก ต้องเรียกว่าอยู่ใน
เกณฑ์ที่ดีทีเดียว เพราะแต่ละครั้งที่ต้องมีเรื่องปรึกษาหารือกัน เรียกว่า
คณะกรรมการก็ดี บรรดาสมาชิกทั้งหลายก็ดี เราก็จะได้รับความร่วมมือ
อย่างดีจากคณะกรรมการและสมาชิก แต่ในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น
ในที่ประชุมนั้น ส่วนใหญ่หนึ่งเฉยไม่ค่อยยอมอภิปราย ปลอ่ยให้คณะกรรมการ
พูดอยู่นั้น ทั้ง ๆ ที่เราก็พยายามขอความเห็นจากสมาชิกว่ามีใครเห็นด้วย
อย่างไรไหม หรือมีใครมีความคิดเห็นอย่างอื่นอะไรไหม ให้เราถามอยู่
นั้น ส่วนประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสมาชิกนั้น เวลา
ปัญหามักเกิดจากกรรมการเองที่ช่วยกันรวบรวมตั้งประเด็นขึ้นมามากกว่า
ที่สมาชิกจะเข้าชื่อเรียกร้องกันมาน้อยมาก นอกจากนั้น ๆ ที่มีเรื่องที่ทำ
ให้สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อน ซีเรียส (serious) ถึงจะมีการ
เรียกร้องขึ้นมา เช่น เรื่องภาษี อัตราเรียกเก็บภาษี เรื่องการเพิ่มค่าไฟฟ้า

สำหรับประเด็นในเรื่องความสนใจหรือความร่วมมือจากสมาชิก คุณหญิงชนัดดี
ปิยะอุย อดีตนายกสมาคม ได้ให้ความคิดตรงกันว่า¹⁰

...สำหรับตัวคิดฉันเอง ความจริงแล้วได้เข้ามาเป็นนายกสมาคมโรงแรมไทย
๓ สมัย ตั้งแต่เริ่มมาใหม่ ๆ รู้สึกเมื่อปีที่แล้วโน้น มีนโยบายอยากจะทำ
อะไรให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์
อุตสาหกรรมท่องเที่ยว นี่เราทำเป็นส่วนรวม เราจะโฆษณากรุงเทพมหานคร
ว่ามีส่วนคืออะไรบ้างที่สามารถเสนอผู้ที่จะมาท่องเที่ยวได้และก็มาชมวัดทำยา
บริการของเรามีอะไรบ้าง เพราะฉะนั้น ส่วนใหญ่นี้ ในกรณีนี้ในการทำโฆษณา
เราจะทำเพื่อส่วนรวม เราก็อยากที่จะให้รวมพลังให้หลาย ๆ ฝ่ายซึ่งเกี่ยว
ข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้ ทำออกมาในลักษณะนี้ ซึ่งมันก็เป็นผลดี ซึ่ง
มันก็เป็น การช่วยระดมพลังในการที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับประเทศไทย
แต่ที่ว่า ก็มีปัญหาอยู่เหมือนกัน ถ้าหากในสภาวะปกติไม่มีปัญหาและไม่มีอุปสรรค
ใด ๆ เราก็ได้รับความร่วมมือจากผู้ร่วมวิชาชีพน้อย บางคนยังขาดความสนใจ
แล้วก็คล้าย ๆ กันว่าจะเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งถ้าเราไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค
เราก็มองไม่เห็นความจำเป็นในการที่จะต้องแก้ไข คือเราไม่ได้มองลึกไปว่า

⁹ สัมภาษณ์ จตุพร สิหนาทกถากุล, นายกสมาคมโรงแรมไทย, 27 พฤศจิกายน
2533.

¹⁰ สัมภาษณ์ คุณหญิงชนัดดี ปิยะอุย, กรรมการผู้จัดการโรงแรมดุสิตธานี,
30 พฤศจิกายน 2533.

เราจึงจะวางระเบียบหรือว่ามาช่วยกันทำงาน เพื่อป้องกันไม่ให้อันตรายเกิดปัญหา และอุปสรรค อันนี้มันเลยทำให้ขาดความร่วมมือไป ซึ่งหมายความว่าใน ภาวะปกติเฉย ๆ กัน ยกเว้น เวลาซีเรียสถึงจะให้ความร่วมมือกัน เต็มที่

โครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

การที่ได้เอาประวัติความเป็นมาและข้อสังเกตเกี่ยวกับรูปลักษณะโดยทั่วไปของ สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์กรของกลุ่มสมาชิกที่เป็นนักธุรกิจท่องเที่ยว ประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และสมาคม โรงแรมไทย ซึ่งเป็นองค์กรของกลุ่มนักธุรกิจโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยว ในฐานะที่เป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษา และในฐานะที่สมาคมทั้งสอง เป็นสถาบันที่เป็นเวทีให้นักธุรกิจ เหล่านี้แสดงออกซึ่งบทบาทในทางการเมืองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ ก็เพื่อให้เป็นข้อมูล พื้นฐานที่นำไปสู่การวิเคราะห์ให้เห็นถึงโครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ได้ชัดเจนดังต่อไปนี้

1. โดยเหตุที่โครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์ไทยมีลักษณะ 3 ประการ ดัง ที่ได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นคือ การยกย่องคนมีอำนาจ การขาดเอกภาพ และกิจกรรม เฉพาะผู้นำ ในแง่นี้ก็กล่าวได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวก็มีลักษณะที่ผิด แพกแตกต่างออกไปจากที่กล่าว ข้อยืนยันในเรื่องนี้ปรากฏให้เห็นได้ในสมาคมทั้งสองคือ

1.1 การยกย่องคนมีอำนาจ กรณีที่นำมากล่าวอ้าง ซึ่งจะสะท้อนให้ เห็นถึงภาวะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เช่น ในการเลือกตั้งผู้นำของกลุ่มคือผู้ดำรงตำแหน่ง นายกสมาคม สมาชิกมักจะพิจารณาผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งที่มีคุณสมบัติ 2 ประการ เป็นพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจเลือกคือ ประการแรก ความเป็นผู้นำอาวุโส ซึ่งหมายถึงผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่ในวงการธุรกิจท่องเที่ยวมาเป็น เวลาช้านานจนเป็นที่รู้จักและ เคารพนับถือโดยทั่วไป มีกิจการที่เป็นปึกแผ่นมั่นคง อาจกล่าวได้ว่า ภาวะของการ ที่มีคุณสมบัติประการแรกเป็นสิ่งที่นำไปสู่การมีคุณสมบัติในประการที่สองคือ ความเป็น ผู้มีอำนาจ ลักษณะในประการแรกมองเห็นได้ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยว เลือกผู้นำกลุ่มคนแรกคือ นายฤๅษะ บันยารชุน ในฐานะที่เป็นผู้บุกเบิกธุรกิจท่องเที่ยวและ เป็นผู้ก่อตั้งสมาคม ให้เป็นผู้นำของกลุ่มติดต่อกันเป็น เวลาถึง 7 ปี และกรณีสมาชิกกลุ่ม

นักธุรกิจโรงแรม เลือกลงทุนชิงชนะเลิศ ปีละอูย เป็นนายกสมาคมโรงแรมไทย เป็นต้น* ส่วนคุณสมบัติประการที่สอง มองเห็นได้ชัดเจนในกรณีการเลือก นางเยาวลักษณ์ แห่งสภา ให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวหลายสมัย สำหรับการมีอำนาจในที่นี้มีได้หมายถึงการมีสรรพกำลังหรืออำนาจทางการเงิน แต่หมายถึงอำนาจอันเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนและหลังปีท่องเที่ยวไทย (2530) ซึ่งรัฐบาลของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และได้มีการประสานความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐบาลกับกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากทุกครั้งที่พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เดินทางไปเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ มักจะเชิญผู้นำกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยว คือนายกสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวและนายกสมาคมโรงแรมไทยร่วมคณะไปด้วย รวมทั้งการแต่งตั้งนางเยาวลักษณ์ แห่งสภา ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกสมาคมในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นวุฒิสมาชิก เป็นกรรมการของคณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการเข้าศึกษาในสถาบันชั้นสูงแห่งชาติคือวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร** ในเวลาต่อมา ซึ่งเป็นผลทำให้สมาชิกกลุ่มเชื่อมั่นว่า ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองที่มีอยู่นั้น จะมีอิทธิพลต่อการแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่อาจกระทบเป็นส่วนรวมหรือส่วนบุคคล รวมถึงการยกระดับความสำคัญและความเชื่อถือของวงการทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น

1.2 การขาดเอกภาพ ลักษณะของการขาดเอกภาพในกลุ่มผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวมองเห็นได้ 2 ประการคือ ในประการแรก ได้แก่การแยกตัวออกไปตั้ง

*

วาระการดำรงตำแหน่งของนายกสมาคมและคณะกรรมการในสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว มีกำหนดสมัยละ 1 ปี สมาคมโรงแรมไทย 2 ปี

**

นางเยาวลักษณ์ แห่งสภา เข้าศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2532

สมาคม เป็น เอกเทศของกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวในต่างประเทศดังที่กล่าวไปแล้ว เหตุผลในการแยกกลุ่มออกไปนี้ยังไม่มีที่ยืนยันว่าเป็น เพราะเหตุใด ข้อสันนิษฐานในความเป็นไปได้คือ อาจจะเป็น เพราะความต้องการที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะการสังกัดอยู่ในสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คือกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจประเภทนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อนโยบายและการดำเนินงานของสมาคมนั้น ผลประโยชน์ หรือ ปัญหาใด ๆ ที่เป็นของกลุ่มย่อยและไม่เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับกลุ่มใหญ่มักจะถูกละเลย เช่น ในกรณีการประชุมสมาชิกประจำเดือนของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ระบือยวาระการประชุมมักบรรจบประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่มีอิทธิพล เป็นส่วนใหญ่* ในประการที่สอง อาจจะเป็น เพราะความต้องการที่จะให้ เป็นการประชุมและพบปะสังสรรค์ เป็นการเฉพาะของแต่ละกลุ่มย่อยที่มีธุรกิจประเภทเดียวกันที่ เข้าใจในประเด็นปัญหาและมีประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาของกลุ่มมากขึ้น และประการสุดท้าย อาจเป็นความต้องการของผู้นำกลุ่มย่อยเหล่านี้ ที่จะมีบทบาทของตัวเองหรือของสมาคมให้เด่นชัดขึ้นในสังคมก็ได้

ในประการที่สอง การขาด เอกภาพเกิดจากภายในกลุ่มเอง ซึ่งมีใช้เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างรุนแรง แต่หมายถึงสมาชิกกลุ่มมิได้แสดงความร่วมมืออย่างจริงจังและ เข้มแข็งในการสนับสนุนสถาบันของกลุ่ม ในกรณีที่มีประเด็นปัญหาการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม

การที่กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองท่องเที่ยวมีลักษณะเช่นนี้ จึงมีส่วนทำให้กลุ่มขาด เอกภาพในการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ เพราะทำให้ขาดความ เข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่จะสร้างพลังการต่อรองกับกลุ่มอื่นในสังคม หรือกับภาครัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

1.3 กิจกรรมเฉพาะผู้นำ ในส่วนของลักษณะกิจกรรมเฉพาะผู้นำที่ปรากฏในสมาคมทั้งสองนี้ กล่าวได้ว่าแท้จริงมีรากฐานมาจากการนิ่งเฉยของสมาชิก

* เช่นปัญหาที่ทำอากาศยานกรุงเทพ

ส่วนใหญ่ต่อการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคมเอง แม้ว่าผู้นำเหล่านี้จะมุ่ง
แสวงหาความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มในแนวนโยบายการดำเนินงานของสมาคมก็ตาม
ฉะนั้น การกำหนดนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของสมาคม จึงขึ้นอยู่กับผู้นำ
และคณะกรรมการของสมาคม เป็นสำคัญ หรือแม้แต่แนวทางหรือวิธีการต่อสู้เพื่อผล
ประโยชน์จากกรณีปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ ล้วนแล้วแต่ถูกกำหนดโดยผู้นำกลุ่ม
ทั้งสิ้น

2. ในส่วนของโครงสร้างทางการบริหารของสมาคมทั้งสอง แม้จะกล่าว
ได้ว่าเป็นการจัดรูปแบบขององค์การที่ดี แต่ก็ยังคงขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ทางด้านการศึกษา
วิเคราะห์หรือวิจัยสภาพปัญหาต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะ
เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในลักษณะของความเข้าใจของชำนาญการในสาขาอาชีพซึ่งจะนำสู่
การพิจารณาในแต่ละเรื่องที่มีผู้อ่านอาจตัดสินใจในนโยบายอาจไม่มี หรือมีไม่พอ ต้อง
อาศัยข้อมูลที่กลุ่มผลประโยชน์นำมา ให้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจ
ในปัญหาต่าง ๆ และในส่วนของกรวางนโยบายที่จะเป็นแนวทางการดำเนินงานของ
กลุ่มในแง่ของการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ หรือการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์
นั้น กล่าวได้ว่า ยังมีได้มีการวางแนวนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ดังที่นายมานพ
สงศ์อิม¹¹ ให้ความเห็นว่า

...ผมว่าแนวทางที่จะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มที่ว่าเราจะไปในรูป
แบบใดก็เป็นส่วนที่เป็นจุดอ่อนสำหรับสมาคมท่องเที่ยวของเรา เพราะว่า
ว่าไม่ได้มีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
ที่แน่ชัด นโยบายที่กำหนดขึ้นแต่ละกรรมการ แต่ละสมัย ก็เป็น
นโยบายแบบ เฉพาะหน้าหรือ เฉพาะกาลมากกว่า

จึงกล่าวได้ว่าที่ผ่านมา สมาคมทั้งสองยังมิได้มีการวางนโยบายที่ชัดเจน
ในเรื่องของการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ต่อประเด็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์
ของกลุ่ม ที่จะ เป็นแนวทางในการปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐบาล หรือองค์กร
ทางการเมืองอื่น ๆ เช่น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ฯลฯ อย่างเป็นทางการ ในการ

11

สัมภาษณ์ มานพ สงศ์อิม, ผู้จัดการใหญ่บริษัทแปซิฟิก เลเซอร์ (ประเทศไทย)

แก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้นว่า ปัญหาความไม่สะดวกในการรับนักท่องเที่ยวและปัญหานักท่องเที่ยวของสมาชิกสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวถูกมิชชันนารีหลอกลวงที่ท่าอากาศยานกรุงเทพ ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายการปินพาณิชย์แบบเสรี ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนธุรกิจโรงแรม ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาหลักอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรง และได้หยิบยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาถึงบทบาทในการเมืองของนักธุรกิจท่องเที่ยวในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ ดังจะกล่าวไว้ในบทต่อไป รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวถูกทำลาย ปัญหาเซ็กซ์ทัวร์ (sex tour) ปัญหาการต่อต้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มนักอนุรักษ์นิยม ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้โดยแท้จริงแล้วกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองควรจะต้องเป็นตัวการริเริ่มผลักดันให้เกิดการแก้ไขด้วยการบ่อนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เข้าสู่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือรัฐบาล เพื่อการตัดสินใจในการวางนโยบายหรือมาตรการแก้ไข แทนที่จะผลักเป็นภาระของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐบาลเป็นผู้เริ่มต้นหยิบยกประเด็นมาพิจารณาหาทางแก้ไขซึ่งอาจไม่ทันการ ทั้งนี้ทั้งนั้น อาจจะเป็นเพราะกลุ่มยังคงเห็นว่าปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้น เป็นครั้งเป็นคราวและไกลตัว ไม่ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจของกลุ่มอย่างรุนแรงทันทีทันใด และประกอบกับการขาดนโยบายในแนวนี้ และหน่วยงานที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาเหล่านี้อย่างเป็นระบบ จึงทำให้กลุ่มแสดงออกซึ่งบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพียงน้อย ทั้ง ๆ ที่ผลของปัญหานั้น จะกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มเองในระยะยาว

ฉะนั้น โดยสภาพที่กล่าวแล้ว จึงมีส่วนทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมทั้งสองกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง แทนที่จะเน้นทางด้านการใช้องค์กรที่ถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐทางด้านการศึกษาท่องเที่ยวแห่งนี้ให้เป็นช่องทางที่สำคัญช่องทางหนึ่งให้เป็นประโยชน์ในกระบวนการบ่อนข้อมูลเข้าสู่ระบบ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจวางนโยบายแก้ไขของผู้มีอำนาจ จึงเป็นเพียงการประสานความร่วมมือในกิจกรรมทางด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยทั่วไปเท่านั้น

๓. นอกเหนือจากสภาพของกลุ่มผลประโยชน์ไทย ... ที่มีส่วนทำให้สถาบันของกลุ่ม

ผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวมีลักษณะดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว กล่าวได้ว่า ยังมีปัจจัยบางประการที่เป็นตัวกำหนดดังที่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้คือ

3.1 อำนาจทางการเมืองที่ตีกรอบมิให้กลุ่มผลประโยชน์พัฒนาไปในลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศตะวันตก เช่น การออกกฎหมายซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 ซึ่งมีบทบัญญัติห้ามมิให้สมาคมการค้าดำเนินการในทางการเมือง จึงมีส่วนทำให้สมาคมทั้งสองจำกัดบทบาทและกิจกรรมในส่วนที่อาจตีความได้ว่าเกี่ยวข้องกับทางการเมือง

3.2 สังคมไทยดั้งเดิมไม่นิยมการรวมกลุ่ม และทัศนคติของสังคมที่มีต่อกลุ่มหรือสมาคมมักเป็นไปในทางลบ ดังเช่น ประชาชนในระดับชาวบ้านทั่วไป เมื่อกล่าวถึงสมาคมประชาชนเหล่านี้จะมีโนภาพ (concept) ถึงหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่อบังหน้าการแอบแฝงผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก เช่นที่มองเห็นได้ทั่วไปคือ กิจการโต๊ะสนุกเกอร์ที่เปิดขึ้นเพื่อเลี่ยงกฎหมาย โดยใช้สมาคมบังหน้า เป็นต้น หรือหมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียโรยอย่างใดอย่างหนึ่งที่ อาจจะเป็นการแอบแฝงก็ได้ ชาวบ้านเหล่านี้เมื่อมองเห็นลักษณะของสมาคม เช่นที่กล่าว จึงมักจะอนุมานว่าสมาคมอื่น ๆ คงจะมีลักษณะทำนองเดียวกัน สำหรับในส่วนของหน่วยงานราชการโดยทั่วไปนั้น ก็ยังมองสมาคมการค้าด้วยความไม่ไว้วางใจ แม้ว่าความรู้สึกเช่นนี้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกบ้าง ในช่วงรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ที่ใช้ กรอ. เป็นแกนนำในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐบาลกับเอกชน แต่อย่างไรก็ตามความรู้สึกที่ไม่ไว้วางใจก็ยังมีอยู่ เพราะถือว่าปรัชญาของความ เป็นนักธุรกิจนั้นคือการมุ่งแสวงหากำไรเป็นที่ตั้ง ปรากฏการณ์เช่นที่กล่าวนี้อาจมองเห็นได้ดังตัวอย่างเช่น ในกรณีสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวฯ ภายใต้อาณัติของกระทรวงพาณิชย์ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจของกลุ่มสมาชิก และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข เข้าสู่การพิจารณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อขอความร่วมมือช่วยเหลือ แต่ไม่ได้รับการยอมรับในข้อเสนอดังกล่าว เพราะความไม่ไว้วางใจ เป็นต้น หรือในกรณีที่สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวฯ จัดการประชุมสมาชิกในต่างจังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายจากส่วนกลางสู่ภูมิภาค ปัญหาความไม่ไว้วางใจจะเกิดขึ้นถ้าหากผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดที่เดินทางไปจัดประชุมไม่สนใจหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ย่อมจะไม่รู้และไม่เข้าใจว่าสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวคือหน่วยงานอะไร มีผลประโยชน์อะไรแอบแฝงหรือไม่ เพราะความเข้าใจว่าในเรื่องของ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว นั้น มีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีหน้าที่โดยตรงอยู่แล้ว ซึ่งความรู้สึกเช่นว่านี้จะมีผลต่อความร่วมมือทางด้านการจัดประชุม เพราะจะต้องมีผู้แทนจากหน่วยงานราชการของจังหวัดที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานของภาคเอกชน เช่น ทอการค้าประจำจังหวัด มาร่วมประชุมด้วย เป็นต้น

3.3 สภาพของสมาคมที่ถูกสิ่งแวดล้อมดังที่กล่าวแล้ว เป็นปัจจัยกำหนดนั้น มีส่วนทำให้ทัศนคติของผู้นำกลุ่มรวมทั้งสมาชิกกลุ่มเอง ไม่กล้าที่จะดำเนินการใด ๆ ที่อาจตีความได้ว่าเกี่ยวข้องกับการเมือง ถ้าการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มผ่านทางสมาคม โดยเกรงว่าสังคมอาจมองในทางลบว่าเป็นการแสดงออกเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมดังเช่น นายจตุพร สิหนาทกฤดากร¹² กล่าวว่า

...เรื่องจะไม่ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวทางด้านการลอบบี คือปัจจุบันต้องพูดว่าเราไม่ค่อยใช้ เพราะเราพยายามที่จะไม่ให้เข้าใจผิดว่าเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เราต้องการที่จะชี้แจงข้อเท็จจริงให้เห็นว่าเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมของประเทศชาติ เพราะว่าธุรกิจท่องเที่ยว ถ้าเผื่อใครก็สามารถทำให้คนเข้ามาเที่ยวบ้านเรามากขึ้นสามารถทำรายได้ขึ้นมาจนเจือทางด้านการพัฒนาบ้านเมืองของเราได้ดีขึ้น เพราะฉะนั้น เราจะพยายามชี้ให้เห็นถึงว่าเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม เพราะสังคมจะมองว่า คนที่ทำผลประโยชน์ทางด้านโรงแรมจึงจะคิดแต่ผลประโยชน์ทางด้านส่วนตัวมากไป ในปัจจุบันการจะทำอะไรสักอย่างต้องระมัดระวัง เพื่อไม่ให้ถูกมองไปในแง่ที่ว่า เป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

และในขณะเดียวกัน ก็เกรงว่าจะทำผิดกฎหมายอันเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาคมการค้า ซึ่งทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยกำหนดให้สมาคมการค้าทั้งสองมีสภาพดังที่ได้กล่าวโดยละเอียดแล้ว รวมทั้งแนวทางการแสดงบทบาทในทางการเมือง ในบริบทของการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป

สำหรับสมาคมทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นนั้น กล่าวได้ว่าลักษณะโดยทั่วไปก็มีความคล้ายคลึงกับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว และสมาคมโรงแรมไทย ความแตกต่างอาจจะอยู่ที่การดำเนินการกิจกรรมของสมาคมเหล่านี้ จำกัคอยู่

ในขอบเขตกิจกรรมภายในมากกว่า ดังเช่นสมาคมผู้แทนจำหน่ายตั๋วโดยสารที่สมาชิกของกลุ่ม เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ทางด้านการเป็นผู้แทนจำหน่ายตั๋วโดยสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั๋วเครื่องบิน โดยสารทั้งของสายการบินแห่งชาติและสายการบินพาณิชย์ทั่วโลก และการบริการจัดนำเที่ยวในต่างประเทศแก่นักท่องเที่ยวชาวไทย เพราะฉะนั้น แนวทางการดำเนินงานของสมาคมจึงเกี่ยวข้องทางด้านความสัมพันธ์กับสายการบิน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าคอมมิชชั่นจากการเป็นผู้แทนจำหน่ายตั๋วเครื่องบินโดยสารก็ดี การจัดหาที่นั่งบนเครื่องบินเพื่อบริการแก่ลูกค้านักท่องเที่ยวชาวไทยก็ดี และความสัมพันธ์ที่ยังคงครอบคลุมไปถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดโดยสมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (International Air Transport Association) หรือองค์การในระดับภูมิภาคหรือประเทศที่เกี่ยวข้องเป็นต้นว่า สมาคมสายการบินแห่งตะวันออก (Orient Airline Association) และคณะกรรมการผู้แทนสายการบิน (Board of Airline Representatives) ที่ออกมาใช้ปฏิบัติและบังคับกับสมาชิกกลุ่มนี้ ซึ่งอาจเป็นเรื่องอัตราค่าคอมมิชชั่น การควบคุมราคาจำหน่ายตั๋วเครื่องบิน การกำหนดวางเงินประกัน (bond) เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องการต่อสู้ระหว่างกลุ่มกับฝ่ายสายการบินในปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขอบเขตเหล่านี้ ซึ่งที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มยังไม่สามารถฝึกความสามัคคีในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มได้เต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของสายการบินที่มีอยู่เหนือกลุ่ม

ส่วนในการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่ม เพื่อเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์นั้น กล่าวได้ว่ายังไม่ปรากฏชัดเจน แม้รัฐบาลได้มีมาตรการเรียกเก็บภาษีเดินทาง* (travel tax) แก่คนไทยที่เดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งมาตรการนี้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจของกลุ่ม เนื่องจากทำให้ค่าใช้จ่ายในการไปท่องเที่ยวในต่างประเทศสูงขึ้น และมีผลอย่างมากต่อรายการนำเที่ยวในประเทศที่อยู่ไม่ไกลจากประเทศไทยนัก เพราะสร้างความรู้สึกว่ามีค่าไม่คุ้มในการเดินทาง

เท่าที่ปรากฏเป็นหลักฐานของการเรียกร้องของกลุ่มคือหน่วยงานของรัฐนั้น กลุ่มได้เรียกร้องขอความสนับสนุนและความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ

* รัฐบาลเรียกเก็บภาษีผู้เดินทางออกนอกประเทศต่อคนแต่ละครั้ง ในอัตราดังนี้

คือ ทางอากาศ 1,000 บาท ทางบกและทางน้ำ 500 บาท

ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางในเรื่องการติดต่อและคำเนิมนธุรกิจระหว่างกันให้เป็นไปในลักษณะเข้าใจในเชิงธุรกิจมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งกลุ่มให้ข้อคิดเห็นว่า นอกจากจะเป็นการลดความสูญเปล่าทางด้านกาปฏิบัติกาแล้ว ยังจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐวิสาหกิจนั้นอีกด้วย¹³

และในส่วนของสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ เมื่อถามถึงบทบาทในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มที่ผ่านมาว่า กลุ่มได้ดำเนินการอะไรไปบ้าง นายศุภฤกษ์ สุรางกูร¹⁴ กล่าวว่า

...ที่ผ่านมายังไม่มีการเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐหรือรัฐบาลอย่างเด่นชัด นอกจากเรื่องร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งกลุ่มได้เคลื่อนไหวในเรื่องนี้ โดยได้มีการจัดสัมมนา มีการตั้งคณะอนุกรรมการของกลุ่ม เพื่อพิจารณาในรายละเอียด เพราะเราเห็นว่ามีส่วนข้อที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเนิมนธุรกิจของเรา เช่น การยื่นรายการนำเที่ยวเป็นการล่วงหน้า บทลงโทษถึงจำคุก เป็นต้น

สรุป

กลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยว กลุ่มนักธุรกิจโรงแรม และกลุ่มนักธุรกิจบริการจัดประชุม/สัมมนาระหว่างประเทศ กลุ่มใหญ่เหล่านี้ยังได้มีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เพราะเป็นลักษณะเฉพาะของการค้าเนิมนธุรกิจต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มนักธุรกิจนำเที่ยวประเภทจัดบริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศท่องเที่ยวในประเทศไทย และกลุ่มนักธุรกิจโรงแรม เป็นกลุ่มศึกษา เนื่องจากกลุ่มทั้งสองเป็นกลุ่มใหญ่ และมีบทบาทในทางการเมืองในการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ที่เด่นชัดกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเอาสถาบันของกลุ่มทั้งสอง

¹³

Travel Agents Association, "Observing TAA Members,"

Travel Agents Association Annual Magazine 1988/1989, pp. 10-11.

¹⁴

สัมภาษณ์ ศุภฤกษ์ สุรางกูร, เลขานุการสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ, 6 มีนาคม 2534.

คือสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว และสมาคมโรงแรมไทย มาประกอบในการศึกษาด้วย เพราะบทบาทของกลุ่มนักธุรกิจท่องเที่ยวที่แสดงออกในทางการเมือง เพื่อเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ กระทำโดยผ่านสมาคมทั้งสอง

จากการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างของกลุ่มที่ศึกษา ได้พบว่า กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองเที่ยวมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมไทยที่มีลักษณะสำคัญคือ ยกย่องคนมีอำนาจ ขาดเอกภาพ และกิจกรรมเฉพาะผู้นำ นอกจากนี้ โครงสร้างทางการเมืองบริหารของกลุ่ม ยังขาดหน่วยงานทางด้านวิจัย ซึ่งจะ เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญป้อนเข้าสู่ระบบเพื่อการตัดสินใจทางดำเนินนโยบายของผู้มีอำนาจ และการขาดการวางนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในกระบวนการเรียกร้องหรือต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มต่อปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพดังกล่าวซึ่งเมื่อบวกกับสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สังคม และทัศนคติ ของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเอง จึงมีส่วนทำให้กลุ่มนักธุรกิจการท่องเที่ยวมีบทบาทในทางการเมืองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ไม่สูงนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย